

Наймичка. Безталанна. Сава Чалий

Про книгу

До відомих творів автора належать «Мартин Боруля», «Сто тисяч», «Хазяїн», «Безталанна», «Сава Чалий». Іван Карпенко-Карий – український драматург, майстер соціально-психологічної та сатиричної драми.

Іван Карпенко-Карий
Жаймичка
Резталанна
Д. Сава Чалнї

© Видавництво "НК-Богдан"

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-7831-3

Іван Карпенко-Карий
НАЙМИЧКА
БЕЗТАЛАННА
САВА ЧАЛИЙ

Драми

У скарбницю української драматургії вагому частку вніс великий драматург і талановитий актор Іван Карпенко-Карий (Тобілевич).

До видання увійшли вибрані твори

«Наймичка», «Безталанна», «Сава Чалий».

У них відтворено життя українського народу

та визвольну боротьбу козацтва

у другій половині XIX століття.

Твори І. Карпенка-Карого і сьогодні

не втрачають своєї актуальності.

НАЙМИЧКА

ДРАМА В 5 ДІЯХ

ДІЄВІ ЛЮДЕ

Василь Микитович Цокуль — 45 літ,
багатий хазяїн.

Мелашка — МОЛОДИЦЯ.

Дід — мірошник.

Панас — парубок — робітники його.

Маруся — дівчина.

Пилип — молодий москаль, гусарин.

Аблакат.

Борох — шинкар.

Рухля — його жінка.

Янкель — їх син, літ 15.

Харитина — сирота, наймичка їх.

Парубки, дівчата, молодиці і москалі.

ДІЯ ПЕРША

Сільський вид. Улиця. Збоку шинок.

ЯВА І

Біля самих дверей шинку стоять Харитина й Рухля. Харитина переклала з свого хвартуха у хвартух

Рухлі курячі яйця.

Рухля (дивиться на яйце против світу). Може, вони нечисті, попорчені?

Харитина. Божилась баба Палажка, що свіжі. На тій неділі тільки знесли кури.

Рухля. Ну, нехай! Тепер же ти побіжи зараз до Соломії, візьмеш у неї курку і мірку картоплі — вона мені винна; потім забіжи до баби Горпини — нехай дасть молока зараз від корови. Тільки мерщій, бо панич Сруль як проснеться без тебе, то буде плакати! Чуєш? Не сиди мені там, скоренько справляйся, бо вже нерано, а поки води наносиш, чай поставиш, то й ніч... ще й пелюшки треба постирати, і діл помазати... Ну, іди, чого стоїш?

Харитина. Загадали увечері. Як же я все разом зроблю?

Рухля. Хіба я кажу разом? Я тобі загадую тільки, бо ти без загаду не зробиш...

Харитина. У чому ж я ту картоплю принесу? У нас нема мішка.

Рухля. Нехай дасть у свій мішок, завтра віднесеш.

Харитина. Не поспію я сьогодні всього зробити, уже вечір...

Рухля. Ну, не галамагай! Роби, як велю. (Пішла у шинок.)

ЯВА II

Харитина, а потім Цокуль і Борох.

Харитина (одна). Отак день у день! Як муха в окропі крутюсь... (Дражне.)
«Харитино! Сруль плаче. Харитино — Гершка одягни. Харитино — поведи Рівку надвір!..» Не знаєш, до котрого й кинуться, а тут знову: принеси води, біжи туди, біжи сюди!.. Та все швидше, і мушу терпіть...
Е, терпи, душа: спасенна будеш! (Пішла.)

Борох і Цокуль.

Цокуль (дивиться вслід Харитині, набік). Як картинка! (До Бороха.) Проворна у тебе дівчина оця, Харитина... відкіля вона?

Борох. Я й сам не знаю, — сирота.

Цокуль. Гарна дівчина! Я давно збираюсь її переманить до себе.

Борох. Борони боже! Рухля моя буде репетувать на все село. Ну, а що ви скажете за овес? Єй, такової ціни, як ви правите, теперечки нема.

Цокуль. Як нема, то не продам.

Борох. Краще пущай миші з'їдять, ніж бідний чоловік што-небудь зароботає.

Цокуль. І мишам треба що-небудь їсти. А коли вже на те іде, щоб заробить, то чом же й мені більше не заробить?

Борох. Ви все своє, все шуткуєте, — ой, какой ви! Ні, справді, Василь Микитович, поговорим насурйоз: продайте мені овес і ячмінь, дайте што-небудь зароботать.

Цокуль. Купуй!

Борох. Заходьте до мене, ми побалакаєм, ми зойдемся: ви штось-небудь уступите, я чого-небудь прибавлю.

Цокуль. Не піду я. Там набереться усякої голоти, та й лізуть у вічі, щоб поставив горілки.

Борох. А чого ми будем сидіть у шинку? Хіба у мене нема кімнати? Заходіте до мене, ніхто не буде мішати. (Одчиня двері.) Пожалуйте!

Цокуль. Ну, добре. А як я в тебе наймичку одіб'ю, то що ти тоді скажеш?

Борох. Ха-ха-ха! Єй-богу, ви веселий чоловік, усе з шутками... тільки не шутіть так при Рухлі... Милості прошю.

Цокуль. Без шуток...

Пішли в шинок.

ЯВА III

Входить Панас.

Панас (один). І де вона, тварюка, лазить? Цілий день вештається, а тут треба! То до кума залізе, то до московки, — ну й бабій! Був і там, і там — не застав! Сказали, що москалям овес продає, ходив аж до вах-мистра, знов сказали: не було. Чорт його знає, де й шукать. А тут хотілось би до вечера справитись, щоб хоч на хвилину до Марусі урваться. П'ятий день не бачив. Коли б уже, господи, мерщій покрова: візьму у хазяїна гроші і пошлю старостів... Маруся дума, що я нічого не маю, і я їй нічого не кажу, а як полічу, скільки-то я грошей зажив у хазяїна, то аж повищаю від радощів! Горював, правда; зате ж шістдесят п'ять карбованців як одна копійка мені слідує!.. У Марусі є від покійного батька наділ, тепер вони його здають, а я сам робитиму!.. Ну й робитиму ж, ну й робитиму ж! Вола запряжи, то впаде, а я не впаду. Одна думка: хазяїном стану — і я, здається, дужчий вола!.. Коли б тільки вибиться на своє — і вночі буду робить, а на чужому обісіло. Своє!.. На своєму... аж дух радується!..

ЯВА IV

Харитина несе в мішку картоплю і в руках курку.

Панас. О! Здрастуй, Харитинко!

Харитина (до себе). Він радий, що мене бачить; боже, яка ж я щаслива!

Панас. А ти, як та бджола, звідусіль таскаєш мед у жидівський вулик?

Харитина. Свого нема, то приходиться у жидівський.

Панас. А так. Добре, що я тебе побачив.

Харитина. Підожди ж мене трошки, я зараз вибіжу.

Панас. Та стривай, мені одно слово: ти не бачила мого хазяїна?

Харитина. Хазяїна?! Так ти хазяїна шукаєш?

Панас. Та його ж. Чого ти так здивувалась?

Харитина. Я... ні... Хазяїн твій пішов до Бороха.

Панас. Знайшов-таки. (Пішов у шинок.)

Харитина (одна, зітхає). А я, дурна, зраділа, аж затрусилась, думала — мене шукав!.. Сказати би йому.. коли ж соромлюсь, а господи, як люблю його!.. Коли б вибрати час — заплющу очі та й скажу. Єй-богу, скажу! Може, й він мене любить, та соромиться... Скажу, єй-богу, скажу. (Пішла в шинок.)

Здалеку чуť: гурт співає і наближається.

Ходім турка воювать,¹
Свою землю одбирать,
Гей, горе — не біда,
Свою землю одбирать.
Виїхали на майдан,
Ударили в барабан,
Гей, горе — не біда,
Ударили в барабан!
Виїхали на пісок,
Прощай, мати, на часок!
Гей, горе — не біда,
Прощай, мати, на часок!
Виїхали за ріки,
Прощай, мати, навіки!
Гей, горе — не біда,
Прощай, мати, навіки!
Не плач, мати, не ридай,
Дарма сльози не збавляй,
Гей, горе — не біда,
Дарма сльози не збавляй!

ЯВА V

Харитина виходить з корчми з глечиком,
а з другого боку гурт: парубки, москалі,
дівчата, молодиці, музика.

Харитина. Боже, як гарно співають, а тут нема часу й послухать. (Пішла.)

Тоді, мати, заплачеш,
Як на коню побачиш,
Гей, горе — не біда,
Як, на коню побачиш.
На черкеському сідлі,
У салдацькім мундері,
Гей, горе — не біда,
У салдацькім мундері.

Гурт, співаючи, іде в корчму з таким роцотом,
щоб послідне слово пісні зникло в корчмі. Маруся
перебігає кон, за нею біжить Пилип, доганя її
насередині і придержує.

Маруся. Одчепись!

Пилип. Хіба я чіпляюсь?

Маруся. Ба й ні?

Пилип. Геть його, та сюди!

Маруся. На біса ти мені здався?

Пилип. Овва!

Маруся. Пхі!.. Не бачила цяцю! Пусти, кажу, бо кричатиму...

Пилип. Хіба ти дурна? Ну, годі, не пручайся! Побалакаєм ладком.

Маруся. Ні об чім.

Пилип. Не ти б казала, а не я б слухав. Ну, а хто вибіга раз у раз і до конюшень, і до водопою?

Маруся. Коли?

Пилип. Буцім і не знаєш? І вчора, і позавчора, і...

Маруся. Угу!.. Якраз.

Пилип. Так два!

Маруся. То я теля шукала.

Пилип. Тю, яке навіжене теля, — по три дні бідна дівчина шукає.

Маруся. Єй-богу, теля шукала.

Пилип. Та не бреши! Теля? Ха-ха-ха! Ну, а сьогодні, оце зараз, чого ти біля конюшень снувала... (Тулить її.)

Маруся. Так... (Набік.) Отже, допитається!.. (До Пилипа.) Не обнімай мене, бо надворі ще видко, — хто-небудь побаче. (Тихо випручається.)

Пилип. Ну, годі, моє серденько, годі, не пручайся, ходім зо мною погуляємо на прощання.

Маруся (положливо). Як на прощання?

Пилип (зітхає). Завтра виступаємо в город.

Маруся. Завтра?!

Пилип. А тобі жаль буде мене? Скажи по правді.

Маруся (зітхає). Не знаю...

Пилип. Ходім же хоч погуляємо! Е! Гора з горою не сходиться...

Маруся. А чоловік з чоловіком?

Пилип. Зійдеться! Ходім...

Маруся. Я вийду пізніше, а тепер пусти: треба додому навідатися.

Пилип. Не пустю. Ти не вийдеш, ми поїдемо — і я буду пропадати за тобою.

ЯВА VI

З шинку виходе Панас.

Маруся (побачивши його, виривається). Панас!

Пилип. Так що ж, що Панас? Нехай-пуцай і Панас ідьоть до нас!

Панас. А ти чого причепився до дівчини і силком тягнеш її, наче розбишака?

Пилип. Зась! То моє діло. (Підходить до Марусі.)

Панас (одпиха). Геть!

Пилип (заточився). Ах, ти ж! Я тебе как гетьну, то у тебе і очі стануть рогом.

Панас. Одв'яжися, бо тільки гудзики зостануться, як приймуся.

З корчми на цю суперечку виходить кілька
москалів і парубків.

Москаль 1-й. Стой, братці, так не годиться! Ми завтра од'їжджаєм, зачім же свариться!

Панас. Який же чорт його зачіпає, він он причепився до дівчини!

Москаль 2-й. Брось ти это дело!

Пилип. Да ти хто їй: брат, сват чи батько?

Москаль 1-й. Ну, довольно, мир!

Парубок. Годі тобі, годі!

Москаль 1-й. Іменно — годі! Маладець, Харитон, мири ще ти!

Парубок. А звісно, коли заступається, то має на те якусь причину...
Чудной чалавек!..

Панас. Маруся — моя дівчина, коли хочеш знать.

Пилип. Так і бери свою дівчину, я її не з'їв. Ходім, братці, не стоїть зв'язуватися.

Всі. Ходім.

Пішли в шинок.

Маруся (до Панаса). Ходім і ми до гурту, там музика буде: трохи погуляємо.

Панас. Іди, коли тебе кортить.

Пилип (од дверей). Та що ти його слухаєш, Марусю, хіба він тобі чоловік?
Побачиш, як весело буде. (Пішов у шинок.)

ЯВА VII

Панас і Маруся.

Панас. Чого ж стоїш? Іди!

Маруся. Ходім умісті.

Панас. Іди сама — тебе, видимо, кортить; недурно ж з москалем збіглася на вулиці.

Маруся. Хіба я винна, що він причепився?

Панас. Чом же він ні до кого більш не причепився, а тільки до тебе?

Маруся. Хіба я знаю?

Панас. Слухай, Марусю! Не грайся з моїм серцем, бо воно не затим так щиро б'ється до тебе! Любиш — люби, а не любиш — не води.

Маруся. Хіба я яка?

Панас. А!! Хто там вас розбере! Чотири дні тебе не бачив, а на п'ятий з москалем зустрів...

Маруся. Чого ти причепився?.. Москаль та москаль... Я не знаю, що тобі й сказати... я не винувата!

Панас. Ну, годі! Ну, не плач! Кажеш — не винувата, я вже вірю, я заспокоївся... пригорнись же до мене; я так давно тебе не бачив... все ніколи... от, бог дасть, діждемо покрови... Ти якась чудна...

Пилип (підслухував. Вигляда з дверей). Ач, як розпатякався.

Маруся. Ніяк до пам'яті не дійду.

Панас. Серденько моє! (Обніма її.) Я вірю тобі, що ти не винувата. Чого ж ти ще турбуєшся? Повеселішай!.. Ну ж!.. Забалакай же ласкаво своїм дзвіночком-голосочком! Чого ж мовчиш? Може, соромишся, що на вулиці? Так ходім, я тебе одведу додому. (Обняв її.)

Пішли.

ЯВА VIII

Харитина іде з вулиці до шинку,
а Пилип виходить з шинку.

Харитина (оглядається). Панас!.. З ким же це він? Либонь, з Марусею... Так і є! Обняв її... (Зітхає.) Так от з ким він гуляє!.. Серце болить, коли подумаєш про свій гіркий талан... Талан!.. А я манила себе надіями, хотіла сама йому признатися, дурна, дурна... Та чи мені ж, наймищці, круглій сироті, пристало думати про щастя? Де там... Не було на молоці — не буде й на сироватці... (Пішла.)

Пилип (присідаючи, вдивляється вслід Панасові і Марусі). Пішли до Марусі! Він плеще, а Маруся мовчить. Вона його не любить, жде тільки, що буде сватати, от і все! Знаю я... О, якби любила, то не шукала б щодня теляти! А сьогодні, як я її обняв, то вона ніби й одпихає, а сама ще щільніше тулиться... Піду назирці. Панас тільки від неї, а я зараз і заспіваю! Як тільки вискоче Маруся, тоді сміливо наша. Не треба случая пропускати... Як не виграю, то й не програю. (Пішов.)

Харитина (виходе з відрами). Чи до роботи ж мені тепер, коли...

Голос Рухлі: «Та швидше мені! Лізеш як нежива, — Сруль плаче..»

Харитина. А, бодай він тобі луснув! Вже й підошов не чую: так уганяли. (Пішла.)

ЯВА ІХ

Цокуль, а потім Борох.

Цокуль (один). Ну й дівчина! А!.. Одберу від жидів Харитину хоч би там як! Прямо квітка... та ще трохи випив, і з думки не йде... Одберу!..

Борох (виходить). Василь Микитович! Подождіте мене, пожалуста. Я зайду до Федьки — нам вмісті; проводіте мене від собаков.

Цокуль. Слухай! Уступи мені свою наймичку Харитину.

Борох. Ви знову за своє. Як же Рухля зостанеться сама з дітьми, га?

Цокуль. Ти собі візьми бабу Горпину.

Борох. А одчого ви не візьмете собі бабу Горпину?

Цокуль. Та від того, що вона тутешня, а всі тутешні рвуть що не попало: чи молоко, чи масло, чи борошно — усе таскають додому, бо жінка моя другий місяць слаба: хто його вглядить. А Харитина тут чужа, родичів нема, то хоч поки подружок не заведе, красти не буде, а тим часом жінка видужає. От яке діло!

Борох. Пес!.. І нашто вам ета рахуба?.. Вона нічого не поніма, вона лінива, без загаду нічого не зробе, вона тільки спать любе.

Цокуль. О, у мене не буде спать.

Борох. Оставьте это, прошю вас.

Цокуль. А я тобі кажу, що вона у мене буде служить,

Борох. Ні, не буде.

Цокуль. Та що ж вона, кріпачка ваша, чи як? Я більше заплатю — і піде до мене.

Борох. Ну, то я вам скажу насурйоз: вона — бродяга!

Цокуль. А ти ж держиш її, чом же я не можу?

Борох. Ми? Ми другово діло... я знаю, де її взяв. Ну, оставте... вам будуть неприємності, бо Рухля її любить, піднімить гвалт і з досади скажить уряднику, што вона бродяга... і од вас її візьмуть у острог, тоді ні вам, ні нам.

Цокуль. Ну, стривай! Чого нам свариться? Я тобі дам одступного. Хочеш?

Борох. Одступного?.. Єй-богу, не знаю, што із вами робить... А сколько

ви дадіте?

Цокуль. Дам четверть вівса.

Борох. Нам жаль так задешіво уступить.

Харитина несе воду.

Відіте, какая проворная — як куля: і сюда, і тудя! Ви дадіте три четверті, нічого з вами робить.

Цокуль. А, більш вже пропада! Нехай вже дві.

Борох. Єй, нельзя! Какая дівушка, на всю округу не знайдеш: умная і проворная.

Харитина виходить з шинку і хутко іде за хату.

Гляньте! Не, ви гляньте, прямо — куля!..

Цокуль. Так пришли її завтра до мене з квітками, я сам з нею побалакаю, а ти не кажи їй нічого, не одговорюй!..

Борох. Знаєте, Василь Микитович, ви дайте Рухлі... ну... мішок картоплі... нехай не сердиться.

Цокуль. Та ти не здурів часом?

Борох. Зачево здурів? Зачево?.. Какая дівушка... це-це! Як калина!

Харитина несе в'язку соломи у корчму.

(Борох тихо.) О!.. Ви придивіться, гляньте — какая она кругленькая...

Цокуль. Ходім, бо тут ще хто підслуха, — от когось чорт несе! (Іде.)
Ходім!

Борох. Я буду іти з етого боку, а то у Семена зла собака...

Вийшли.

ЯВА X

Пилип і Маруся.

Пилип. Бог з тобою, коли не віриш, а я присягаюсь.

Маруся. Ти мене обманеш, а після осмієш, покинеш.

Пилип. А я тобі скажу, що у тебе Панас на думці, від того ти й боїшся їхать у город.

Маруся. Я Панаса зовсім не любила... так собі зійшлися, гуляли, думала — поберемось, а тепер...

Пилип. Що?

Маруся. Ти знаєш...

Пилип. Ні, ти скажи сама.

Маруся (обніма його і цілує). От що! Боже мій, навіщо я тебе побачила і отруїла своє життя?

Пилип. Так, кажу ж тобі: переходи у город, там будеш служити, я сам знайду тобі місце на п'ять рублів у місяць. У городі тільки й жити. Зайдеш у чайну — музика гра, на бурвар — музика гра, або в тіатер підем, то там такого надивишся, що тут хоч сто літ живи, не побачиш: і на голові ходять, і колесом крутяться, стрічки з рота тягне, огнем, дихає — прямо очі розбіжаться; а тут що?.. Велике щастя, що за обірванця Панаса підеш замуж: буде кому бити, та й годі!.. Послухай мене. Та через год ти й сама себе не пізнаєш, як надінеш плаття з форнюрором, а тут унизу клисе... Краля! Одно слово, тоді й старшина тут шапку перед тобою зніме.

Маруся. А мати?

Пилип. Мати тебе хлібом не годує, а я вийду з служби, то прийдемо сюди; тут і поберемося. (Обніма її і цілує.) Так — так? Рішай!

Маруся. Ох! І матері жаль, і за тобою пропаду!

Пилип. Вибирай, хто миліший.

Маруся (обніма його). Не обмани, не одури ж мене, мій лебедику!

Пилип. Ти мене любиш, я тебе люблю, то, виходить, ніякого обману не буде.

В корчмі чуть хряск розбитого горшка.

Що це?

Маруся. Щось розбилось.

Пилип. Ходім мерщій у леваду — там порадимось.

Хутко зникають, обнявшись.

Голос Рухлі: «Ой вей! Молоко, молоко пропало! Ой вей мір, і два яйцу розбила!»

Голос Харитини: «Та то не я!»

Голос Рухлі: «От тобі, от тобі!»

Чуть, що б'є в спину, аж гуде.

ЯВА ХІ

Харитина (вибіга з корчми і тіка на другий бік кону). За що ви б'єтесь?

Рухля (вискакує з качалкою). За чево, за чево? Подлая хамка! Цілий глечик молока і два яйця розбила, а тобі за етово сказать: «Покорно благодарю вам», — га?

Харитина. То не я, ей-богу, не я, то панич Сруль...

Рухля. Брешеш! Панич Сруль такоє делікатнеє дітню, што етого не зробить... Іди в хату! Іди, кажу тобі, я тебя буду колотить!

Харитина. Не піду, бо ви й так добре мене били... я утічу, куди очі дивляться.

Рухля. Я тебя і под землею знайду та у острог засадю, — бродяга ти!! Іди, кажу!

Янкель (вибіга). Мамаша! Ідіть у хату! Там будете кричать, сколько влезить, а тут будуть люди сміяться... Таково почтенная дама з качалкою драку делает... Пожалуйте, прошю вас! (Тягне Рухлю в хату.)

Рухля. Пусти, я буду ейо колотить, подлюю!

Янкель. Образованная дама, колотить на уліцу!

Пс-с! Стидно!

Рухля. Зачево ти мене тягнеш? (Рветься.) Пусти, гавару тебе!

Янкель. Мамаша, мамаша, прохолоньте! Просю вас с убежденієм. (Силою тягне її в хату.) Чістово скандал с такою горячово мамаша!

Зникли.

ЯВА XII

Харитина (одна). Боже мій, боже! За що ж я так мучусь? Всім чужа, всі чужі, ні до кого прихилиться, ні од кого порадоньки взять, — де ж мені в світі дітсья?.. Господи! Пошли ти мені смерть, остогидло мені життя моє осоружнее, нехай я не буду отак весь вік поневіряться, бо як так жить, то краще отруїть себе, пропасти!!.

Завіса.

ДІЯ ДРУГА

Середина хати Цокуля. Одні двері прямо надвір, другі — збоку, у світлицю. Хата вбрана наполовину по-міщанськи.

ЯВА I

Цокуль (виходе з світлиці). Біда, та й годі! Жінка слаба, скрізь тебе шарпають, і товку в хаті не знайдеш! А тут ще Харитина цвяшком сидить у голові; що не думаю, а зверну на Харитину, — прямо збожеволів! Так і стоїть перед очима! Хто-небудь рипне, то вже мені здається — вона... аж затрусюсь!..

Одчиняються двері.

О!..

ЯВА II

Входе Янкель.

Цокуль (до себе). Тьфу! Жида чорт приніс.

Янкель. Здрастуйте.

Цокуль. А що скажеш?

Янкель. Тата прислали, щоб ви дали п'ять четвертей вівса.

Цокуль. Як п'ять? Що він, сказився? Три — договір був.

Янкель. Мамаша не хочет. Тата сварився з мамашою за чого-то довго, а послі мамаша сказалі: як п'ять, то они согласні, і тата послалі мене, щоб так і вам сказать.

Цокуль (набик). Догадався ирод... п'ять четвертей!.. Що ж, не дать?.. Так переманить Харитину?.. Рухля підніме гвалт, бумаги нема, і її потягнуть куди-небудь... Ні, силою нічого не вдієш. Треба дать. (До Янкеля.) А ти сам?

Янкель. Ні, я не сам.

Цокуль (до себе). Так і вона тут! (До Янкеля.) Хто ж там з тобою? Нехай сюди йде.

Янкель. Там коняка з повозкою і з мішками.

Цокуль (до себе). Щоб вона тобі здохла! (До Янкеля.) А більш нічого батько не казав?

Янкель. Казав, што тот чоловік зараз прийде, як ви согласні.

Цокуль. Ну, ходім...

ЯВА ІІІ

Входять дід і Панас.

Цокуль. Отже сьогодні всі наважились мішати мені, а тут ніколи і вгору глянуть. Чого вам?

Панас. Та я хотів пощитатися з вами, бо мені грошей треба.

Цокуль. Біжи, попереду скажи Петрові, щоб одміряв для Бороха п'ять четвертей вівса.

Панас (до Янкеля). Ходім, жидку!

Янкель. Жидку! Який я тобі жидку? Я єврей, я хазяйській син, а ти што? Свиня! Наймит...

Панас. Ну-ну! А то як заїду по потилиці, то на три дні забудеш і хто ти.

Цокуль. Та не зачіпай його.

Панас. Чого ж воно єрепениться? Поки світ сонця, жид буде жидом...
Іди!..

Янкель (іде). Я скажу папаше, он будіть жаловаться на мирового.

Панас. І ти дурний, і твій папаша дурний.

Вийшли.

Дід. Завзяте!

Цокуль. Яке коріння, таке й насіння. Бач, як огризається, зараз до мирового.

Дід. Еге.

Цокуль. А зачепи нашого хлопця, то й змовчить.

Дід. Та нашому, хоч і по потилиці дай, то тільки скривиться, а жиденя настовбурчилось, як гиндик...

Цокуль. А що ви, діду, скажете? Кажіть, бо мені нема часу.

Дід. Та треба нові кулаки в колесо вставити, так оце прийшов вам сказати, бо старі пооббивалися, то так і стриба, так і стриба, ще поб'є колесо.

Цокуль. Чом же ви не вставите?

Дід. Нема у нас сухого дерева.

Цокуль. Так що ж його робить? Треба у город їхать...

Дід. Та я назвав гарного грабка у покійного Козуба, треба б нам купити. Я вже питав, так стара хоче за нього п'ять злотих.

Цокуль (сміється). Глядіть, діду, може, ви до Параски залицяєтесь, що знаєте яке у неї і дерево є?

Дід. Та-таки й справді залицяємось, але не знаємо, що з того буде.

Цокуль. О!

Дід. Та, бачите, наш Панас свата Козубишину дочку Марію, так звав мене ото якось туди, а я й побачив грабок, там же в сінях стоїть. А звісно, що кому, а курці просо.

Цокуль. Так от і купіть...

Дід. То я, як побачив те дерево, зараз і подумав: добре дерево для кулаків — сухе, як перець, — та й спитав ото, чи не продасть вона його. А вона і каже: «Продам», її чоловік тож був мірошник, то десь достав, покійний, на кулаки, ну, а тепер нащо воно їй...

Цокуль. Що ж вона — продасть?

Дід (наче й не чує). То я і питаю: «А скільки ж тобі?» — «Та, — каже, — дайте п'ять злотих». Такого дерева тут нігде не достанеш: там сухе, як перець, — сказано, для такого діла держав покійний.

Цокуль. Ви б поторгувались, може...

Дід. Його ті каторжні кулаки й на той світ загнали.

Цокуль. Поторгуйтеся, кажу...

Дід (своє). Шестерня, знаєте, зачепила за пояс, — не вберігся, — та як почала махати кругом себе, то доти махала, поки й душу з нього вимахала.

Цокуль (трохи голосніше). Може, вона продасть його за півкарбованця?

Дід. Ні, не продасть. Я давав. Шість гривень давав, так не бере. Сказано, чоловік був мірошник, то й вона зна товк. Як не п'ять злотих, то нічого й балакати.

Цокуль. Натє ж вам п'ять злотих та й купіть. (Дає гроші.)

Дід. Я запряжу коняку, бо тії колоди і вдвох не дотягнеш.

Цокуль. Запряжіть. А коли ж весілля буде у Панаса?

Дід. Сьогодні я його розпиляю, а завтра буду робить кулаки, — дерево сухе, добрі будуть кулаки, а то колесо так і стриба, так і стриба. (Пішов.)

Цокуль (один). Недочува трохи... Так Панас жениться? Погано! Я собі його маю на прикметі, щоб потім посватати його на Харитині, а він жениться... Погано!.. Треба щось придумати... яку-небудь поміху... Яку ж? Погано...

ЯВА ІV

Входить Панас.

Цокуль. Ну що, поїхав жид?

Панас. Поїхав.

Цокуль (до себе). Скоро Харитина буде.

Панас. Там сердите бісове жиденя, — біда! Аж підскакує, аж міниться, як його жидком назвеш.

Цокуль. Нащо тобі гроші, Панасе?

Панас. Та бачите, хазяїн, я зовсім обносився... і...

Цокуль. То тобі небагато, рублів десять буде?

Панас. Е, ні. Я хочу всі гроші взяти.

Цокуль. Всі? Що ти? Гроші круглі, розкотяться, а у мене вони цілі лежатимуть.

Панас. Коли ж діло не таке, щоб десяткою обійтися.

Цокуль. Що ж там?

Панас. По правді треба сказати: я жениться задумав.

Цокуль. Що ти, здурів?

Панас. Хіба всі ті, що женяться, дурні?

Цокуль. Здебільшого. Не совітую тобі, Панасе, спішити. Послужи ще рік, а я тобі таку дівчину висватаю, що на! Хазяїном зроблю. А женишся тепер: у тебе мало, у неї пусто, то цілий вік із злиднів не вилізеш.

Панас. Багата за мене не піде, а ця має хату і батьківський наділ, чого ж мені ще треба!

Цокуль. Що ж то за краля?

Панас. Марія Козубівна.

Цокуль. Ха-ха-ха! Найшов хорошулю! Та вона слаба, у неї, либонь, чорна болість, і батько її вмер від чорної болісті.

Панас. Чорна болість?! Зроду вперше чую...

Цокуль. То розпитай людей. Та ще я тобі скажу, що у мене грошей тепер нема більше як двадцять п'ять рублів, а всіх я тобі не віддам, бо й самому треба.

Панас. Як же воно буде?.. Я обіщав... Зділайте милість.

ЯВА V

Входить Мелашка.

Мелашка. Іди, Панасе, там тебе баба Параска кличе.

Панас. Параска?! Чого ж це вона?

Мелашка. Не знаю. Я не встигла розпитать, бо ніколи, а вона чогось дуже стурбована і плаче.

Панас. Плаче? Що воно за напасть, чи не трапилось чого з Марусею?
(Хутко виходе.)

Цокуль. Що ж там таке?

Мелашка. А чорт його зна! Дайте ключі або йдіть самі — треба борошна взяти на хліб.

Цокуль (усміхається). Та я ж вчора, здається, давав борошна на хліб?

Мелашка. То ви давали вчинить, а тепер треба замісити.

Цокуль (підходе). Замісити, кажеш?.. Ну, добре, я зараз сам прийду у комору.

Мелашка. Та скоріше, бо перекисне.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ